

Ev Eksenli Çalışma ve Lefkara Örneği

Gözde Gayde
ggayde@yahoo.com

"Ev hanımıyım, maddi harcamalarımı karşılamak ve boş vakitlerimi değerlendirmek için işliyorum" diyor bir kadın. Kıbrıs'ta Lefkara adlı el işini işleyen ve onu araçlar vasıtasıyla satıcılara gönderen kadınların, çoğunlukla bize verdikleri yanıtlar bu şekildeydi. Bugün onlar, adada ev eksenli çalışan kadınların önemli örneğini oluşturmaktadırlar. Kıbrıs'ta olduğu gibi dünyanın birçok yerinde de ev eksenli çalışan kadınların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur.

Ev eksenli çalışmanın neden yapıldığını ve yaygınlaştığını anlayabilmek için, onları kayıt dışı sektöre ve ev eksenli çalışmaya sürükleyen nedenlere bakmak ve bu oluşumlar arasındaki bağları irdelemek gerekmektedir.

Enformel Sektörde Kadın

Sokakta mendil satan bir çocuktan, evinde tekstil fabrikası için kot diken bir kadın terziye kadar her an her yerde karşılaştığımız birçok kişi hiçbir sosyal güvencesi olmadan kayıt dışı çalışmaktadır.

1980'lerin sonlarından bu yana, dünya pazarları için yoğunlaşan rekabet içinde şirketler, maliyetlerini düşürmek, karlarını en çok kılmak için çeşitli stratejiler kullanmaktadırlar. Bu, yeni bir deniz aşırı dalgasını, kayıt dışı ve esnek işgücü ile otomasyonu içermiştir.¹

Gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın hemen hemen tüm ülkelerde sermaye birikimi enformel ekonomiye bağlı hale gelmiştir. Bu nedenle enformel iş gücü piyasası hem mutlak, hem de göreceli olarak genişlemektedir.²

Günümüzün neo liberal politikaları; özelleştirmeler, şirketlerin dünya pazarında varlığını büyütme ve yayma çabaları, elit kesimin güçlenmesine yol açarken orta kesim ve alt sınıf olarak adlandırılan yoksulların, daha bir yoksullaşmasına neden olmaktadır. Bir yandan şirket sahiplerinin büyüme çabaları ve kendi aralarındaki rekabetleri diğer yandan yoksul kesimin hayatta kalabilme mücadeleleri, enformel sektörün büyümesine yol açmıştır.

Enformel işgücü piyasası gelişmekte olan ülkelerde işsizler ve eksik istihdamdakiler için başlıca istihdam kaynağı olarak kabul görmüş, çoğu zaman sosyal güvenlik ağlarının dışında veya içinde işlemediği koşullarda asgari düzeyde de olsa toplumsal uyumun sağlanmasına katkı

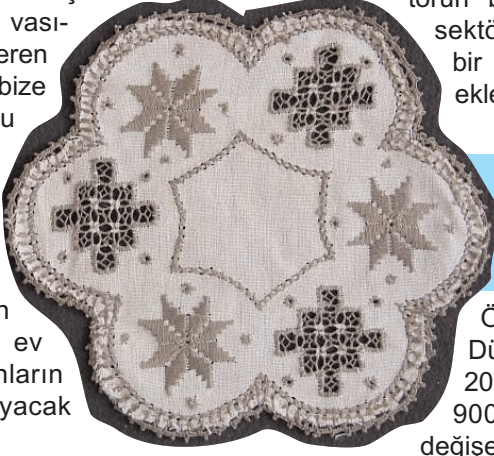
yaptığı için örtülü bir şekilde desteklenmiştir.³

Ayrıca Tijen Erdut, formel sektörün maliyetlerini azaltma yönündeki çabalarının onu enformel sektöre bağımlı hale getirdiğini söylemekte ve formel sektörün bu anlayışla enformel sektörü dönüştürmesi için bir sebebi kalmadığını da eklemektedir.

Uluslararası Çalışma

emeğinin daha da fazla sömürüldüğü görülmektedir.

Hizmet sektöründe, enformel işlerde, ev eksenli üretimde kadınların emeği nitelikli emek sayılmıyor. Çünkü bu emek kadınların bakım için harcadıkları emeğin bir uzantısı gibi, kadınların doğal yetkinlikleri, doğal becerileri olarak görülüyor. Enformel işler, ev eksenli üretimde yapılan iş, el becerisine dayanan dikiş/nakış türü bir iş ise bunlara zaten doğal yetkinlikleri olarak

Lefkara işlerken oynanan oyunlar, söylenen şarkılar, bitmeyen sohbetler de çok gerilerde kalmıştır. İşleyici artık bir makinenin parçası gibi çalışmaktadır

Örgütü'nün (ILO), Dünya Çalışma Raporu 2000 tespitlerinde 750 ile 900 milyon arasında değişen bir kesim dahil olmak üzere kırsal kesimde ve kentsel enformel sektörde çalışanlar, yani çalışan yoksulların hemen hemen hiçbir güvenliğe sahip olmadıkları görülmektedir.

Bu noktada herhangi bir güvenliğe sahip olmadan çalışan yoksulların, daha çok kimler olduğunu ve neden bu sektörde daha çok yer aldıklarının izini sürmek gerekmektedir.

Yapılan araştırmalarla, istatistiklerle birlikte gündelik hayat deneyimlerimiz, kayıt dışı sektörde çalışan yoksul kesimin daha çok kadınlar olduğu yönündedir.

Fakirlikten, "anneler"

Fakirlikten, "anneler" olarak en çok kadınlar etkilenmekte, ucuz ve esnek olarak değerlendirilen kadın emeği yeni uluslararası iş bölümü çerçevesinde en çok sömürülen emek olmaktadır

olarak en çok kadınlar etkilenmekte, ucuz ve esnek olarak değerlendirilen kadın emeği küreselleşme sürecinde palazlanan yeni uluslararası işbölümü çerçevesinde en çok sömürülen emek olmaktadır.⁴

Formel ekonomide çalışanlar arasında sendikal örgütlülük oranının azalmasıyla gerçek ücretlerin gerilemesi ve güvencelerin yitirilmesi ev işleri ve ailenin bakımını üstlenmiş olan kadınları ücretli çalışmaya dönmeye zorlamış ve kadınlar çoğunlukla enformel sektörde iş bulmuşlardır.⁵

Dolayısıyla enformel sektörün genişlemesi ile kadınların çalışma yaşamına katılımlarındaki artışın ardında cinsiyetçi bir ayrımın var olduğu ve kadın

bakılıyor.⁶

Bu noktada daha sonraki bölümlerde, kadınların cinsiyetçi ayırım neticesinde çalıştıkları, makalenin de odak noktasını oluşturan ve kayıt dışı ekonominin en önemli sektörlerinden biri olan ev eksenli çalışmaya odaklanılacaktır.

Ev Eksenli Çalışma

Özellikle 70'li yıllardan itibaren tüm dünyada globalleşme olgusu zemininde yaygınlık kazanan ev eksenli çalışma, hemen hemen tamamen kadına özgü oluşuyla diğer çalışma türlerinden farklılaşmaktadır.⁷

Evde çalışma kadınlar için hem gelir elde edebilecekleri, hem de toplumsal ve kültürel olarak kabul edilebilir bir fırsat olarak sunulmaktadır.⁸ Birkaç örnek vermek gerekirse, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya ve Hollanda'da ev eksenli çalışanların yüzde 95'i kadındır.

Japonya'da bu oran yüzde 93.5, Cezayir'de yüzde 97'dir. Türkiye'de ücretli olarak ev eksenli çalışanların yüzde 92'si, yevmiyeli olarak ev eksenli çalışanların ise yüzde 95'i kadındır.⁹

Kadınlar üstlendikleri rollerle ve çalışma alanlarının darlığı sebebiyle ev eksenli çalışmayı tercih etmektedirler. Çünkü onlar annedir; çocuklarına bakmaları gerekmektedir. Çünkü onlar "ev hanımıdır"; evin temizliğini ve yemekleri yapmaları gerekmektedir. Bir de toplumsal koşulların sebebiyet verdiği erkeklere göre daha az eğitilmiş olmaları, kadınların çalışma alanlarını iyice daraltmakta ve onları ev eksenli çalışmaya itmektedir.

Ev eksenli üretim, kadınların toplum içindeki var olan anne-eş konumlarını sarsmadığından; toplumsal cinsiyet ideolojisi ile büyük bir uyum göstermektedir. Bu ideolojiler aracılığı ile kadınların kapitalist üretim

Ev Eksenli Çalışma ve Lefkara Örneği

çinde sömürsü üst boyutlara çıkarılırken; var olan kültürel ve ideolojik geleneksel roller de rahatsız edilmemektedir.¹⁰

Kıbrıs'ta ev eksenli çalışma; Lefkara örneği

Lefkara işlerken oynanan oyunlar, söylenen şarkılar, bitmeyen sohbetler de çok gerilerde kalmıştır. İşleyici işine, kendine ve nihayet diğer insanlara yabancılaşmıştır. Artık bir makinenin parçası gibi çalışmaktadır. Daha çok bir böcek- tir.¹¹

Venedik dönemine kadar uzanan kültürel geçmişi ile Lefkara işi, Kıbrıs'ta yaşanan savaşla, neo liberal politikalarla birlikte bu işi yıllardır işleyen kadınların hayatlarını etkilemiştir.

İplikle keten üzerine çeşitli modellerle işlenen Lefkara, ilk olarak Kıbrıs'ta, işle aynı adı taşıyan Lefkara adlı köyde işlenmeye başlanmıştır.

Venedikli kadınların uzun ve sıcak yaz günlerini değerlendirmek üzere yaptıkları nakışlardan etkilenen yerli kadınlar Venedik'e özgü kesme, örme ve sayma yöntemi çalışılarak üretilen nakışlara kendi motiflerini de adapte ederek bugünün Lefkara işini üretmişlerdir.¹²

Bugün Kıbrıs'ta Lefkara adlı el işini işleyen kadınlar işlerini daha çok parça başı esasına göre işin ticaretini yapan tüccarlara işlemektedirler.

2005 yılının bahar mevsiminde yaptığımız görüşmelerde Lefkara adlı el işini işleyen Kıbrıslı Türk kadınlar, savaş öncesi dönemde Kıbrıslı Elenlerle birlikte bu işi işlediklerini dile getirmektedirler: "Köyümüz karıştı Rum, Türk birlikte yaşadık. Ben bu işi Rumlardan öğrendim". Savaş öncesi dönemde Lefkara işinin en önemli özelliklerinden biri köyde kadınların toplanarak işlemeleriydi.

Toplanarak işleme davranışının önemli bir işlevi eğlence, oyun, sohbet ortamı hazırlamasıdır. İnsanların bu toplanmalar sırasında girdikleri bu karşılıklı ilişkiler, onların sıradan işlerinin ve çalışma saatlerinin dışında bir sonraki güne hazırlanma etkinliklerinin bir parçasını oluşturuyordu. Bu ise bir bütün olarak kültürün önemli bir ögesi idi.¹³

Yabancılaşmanın günümüzde kazandığı boyutlar, artık ne toplanarak işleme bırakmıştır ne de başka 'ortak' etkinlik ortamı.¹⁴

Kıbrıs'ta yaşanan savaş sonrası

dönemde, Kıbrıslı Elenler (güney bölge) ve Türklerin (kuzey bölge) ayrı bölgelerde yaşamaya başlaması, el işinin de birlikte işlenmemesine yol açmıştır. Kıbrıslı Türk işleyiciler adanın kuzeyinde Taşkent, Mormenekşe, İncirli, Çayönü gibi çeşitli köylere dağılmış, Kıbrıslı Elenler ise Lefkara köyünde ticareti geliştirerek işleme-ye devam etmişlerdir.

Lefkara köyü bugün hala nakış işleri merkezi durumunda olup Kıbrıs'ın en zengin küçük köyü durumundadır. Köylü kadınlar hala bu pitoresk köyde beyaz evlerinin dışına oturmakta ve nakış işleri yapmaktadırlar. Erkekleri ise bütün dünyayı dolaşmakta ve çok eskiden beri tanınmış olan bu işleri satmaktadırlar.¹⁵

Kuzey bölgesinde yaşamlarına devam Kıbrıslı Türk kadınların Lefkara işini işlemelerine devam etme süreci güneyde yaşayan Kıbrıslı Elen kadınlara göre farklılaşmıştır. Lefkara köyünde yaşamaya devam eden kadınlar araçlara gereksinim duymadan kendileri işi almakta ve işin ticaretini yapan kişileri bilmektedirler. Kıbrıs'ın kuzeyinde yaşamlarını sürdüren kadınlar için aynı durum söz konusu değildi çünkü artık sınırlar vardı ve güney bölgesine geçiş izni yoktu.

Fakat bugün hala Kıbrıslı Elenler ve Türklerin Lefkara işi bağlantılı ilişkileri dolaylı olarak sürmektedir. Çünkü Kıbrıslı Türk işleyenler, ara bölge yani Pile

Lefkara köyü bugün hala nakış işleri merkezi durumundadır. Köylü kadınlar hala bu pitoresk köyde beyaz evlerinin dışına oturmakta ve nakış işleri yapmaktadırlar.

eratife işlemekteyim ama emeğimin karşılığını almıyorum. Güneye gönderdiğimiz işin parasını ise araçlar yemektedirler. Araçlar ücreti artırmayı düşünmezler ama azaltmayı düşünürler" demektedir. Mormenekşe köyünden bir kadın ise: "Ben 13 yaşında işlemeye başladım. Şu an 80 yaşındayım. Pile köyünden araçlar var; gelip işlerimizi alırlar. Ama güneyde işi kime verdiklerini bilmeyiz" demektedir.

Yapılan görüşmeler neticesinde araçların beğenmedikleri işlerin ücretini düşürme yetkisine sahip olduğu görülmüştür.

Kıbrıs'ta 2003 yılının nisan ayı itibariyle kapıların açılması, karşılıklı geçişlerin serbest bırakılması ile Lefkara işini işleyen kadınların bazıları Lefkara köyünü ziyaret ettiklerini ve böylece fiyat farkını daha net gördüklerini söylemektedirler.

Buna karşın, kadınlar emeklerinin karşılıklarını almadıklarının farkında olmalarına rağmen de bu işi işlemeye devam etmektedirler. Bunun en önemli nedenlerinden biri ise kadınların kendilerini ev hanımı olarak nitelendirip, paraya

ihtiyaçları olduğundan dolayı bu işi işlemeye devam etmeleridir. Görüşme yaptığımız kadınlarından biri işleme nedenini şu şekilde açıklamaktadır: "Ev hanımıyım otur otur canım sıkılırdı. Ben de işlemeyi öğrendim. Elimizde en azından bir uğraştı. Oturmaktan iyidir."

Başka bir kadın ise işleme nedenini şöyle açıklamaktadır: "Mecburen işlemekteyim. Ben kızımı bu parayla okuttum. Beyimin işlediği anca yeterdi. Sırasında evimizin kahrını da çekti." Diğer bir kadın ise, "Ev

Hizmet sektöründe, enformel işlerde, ev eksenli üretimde kadınların emeği nitelikli emek sayılmıyor. Çünkü bu emek kadınların bakım için harcadıkları emeğin bir uzantısı gibi, kadınların doğal yatkınlıkları, doğal becerileri olarak görülüyor

köyünde yaşayan araçlar vasıtası ile iş için gereken keten ve ipliği daha çok güneyden temin etmekte ve işlerini Kıbrıslı Elen tüccarlara satmaktadırlar. Bunun nedeni ise güneyde işe daha iyi ücret ödenmesidir.

Kıbrıslı Türk kadınlar yalnızca yasal olmayan yollarla güneyden talep edilen işle kalmamakta aynı zamanda kuzeyde Kıbrıs Türk El Sanatları Kooperatifi'ne de işlerini satmaktadırlar.

Taşkent köyünden konuştuğumuz bir kadın, "kuzeyde yıllardır aynı fiyata koop-

işlerini bitirdikten sonra elime alıyorum. Maddi nedenden dolayı işliyorum, ayrıca oyalantı olsun, vakit geçsin diye işlemekteyim. Aldığım parayı biriktirir bazı ihtiyaçlarımı karşılarım" demektedir.

Kadınların, bu işi işlemeye devam etmelerindeki bir diğer önemli etken ise kadınların eğitimleridir.

Lefkara işlerinin yaygın olduğu köylerde, ailelerin özellikle kız çocukların eğitimine gösterdikleri ilginin görece az olması, bu işin olumsuz sayılabilecek bir diğer toplumsal etkisiydi. Aslında özellikle 1963 öncesi dönemde, kızların eğitimi için gösterilen ilgi, günümüze göre zaten çok sınırlıydı.

Ancak araştırmalar sırasında, birçok işleyici kadının, Lefkara öğrenmelerinin sağlanması işlerinin yaygın gerekçesiyle okuldan olduğu köylerde, çıkarıldıklarını veya okula ailelerin özellikle kız çocuk- hiç gönderilmediklerini ların eğitimine gösterdikleri söylemeleri, var olan ilginin görece az olması, bu genel ilgisizliğin bu işler için olumsuz sayılabilecek nedeniyle daha da arttığını bir diğer toplumsal düşündürmüştür.¹⁶ etkisiydi

Keza yaptığımız görüşmelerde Lefkara adlı el işini daha çok orta yaş ve üzeri kadınların işlediğine tanık olduk. Kadınlar uzun yıllardır bu işi işlediklerini söylemişlerdir: "13 yaşından beridir işlemekteyim. Köyde herkes işlerdi. Annelerimizden komşularımızdan işlemeyi öğrendik" "Ortaokuldan itibaren işlemekteyim. Bizim nesil daha ilgilidir".

Sonuç

Bugün Kıbrıs'ta, Lefkara adlı el işini işleyen yani ev eksenli çalışan kadınların çoğunluğunu orta yaş ve üzeri oluşturmakla birlikte bu kadınlar, sigortasız, sosyal güvenceden uzak, sendikasız, bu işi tamamen enformel şekilde işlemektedirler.

Dünyanın her yerine yayılan kayıt dışı sektör, kadınları iki defa ezmeye devam etmektedir. Tabii kadınları pasif özneler şeklinde konumlandırmak onların belirli noktalardaki mücadelelerini göz ardı etmek olacaktır. Ne var ki Dilek Hattatoğlu'nun da dediği gibi kadınlar ev eksenli çalışarak özgürleşmeler de bir hareket alanı açtıkları söylenebilir. Yaptığımız röportajlar da kadınların ihtiyaçlarını karşılama yönünde-

ki girişimi de bu özgürleşme mücadelelerinin göstergeleridir.

Ev eksenli çalışmanın içinde barındırdığı toplumsal cinsiyetçilik, kayıt dışı çalışma, çeşitli sosyal haklardan mahrum bırakılma gibi sorunları birbiriyle ilişkilendirilerek bütünlüklü bir şekilde değerlendirilerek, çözümler aranmalıdır.^Q

¹ Christia Whichterich (2003); "Küreselleştirilen Kadın, Eşitsizliğin

Geleceğinden Raporlar", Çev. T.Taylanç- F. Tayanç, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği, s.25.

² Tijen Erdut (2005/3); "İşgücü Piyasasında Enformelleşme ve Kadın İşgücü", Çalışma ve Toplum dergisi, s.12

³ age s.13

⁴ Neşe Öztimur (2004); "Küreselleşme sürecinde kapitalizmin stratejik failleri: Kadınlar", Birikim dergisi, sayı 178, s.60

⁵ Tijen Erdut, age, s. 34

⁶ Gülnur Acar Savran ile Söyleşi, Röportaj:Funda Ekin; "Feminizm Bütün Kadınların İsyanı"(2006/29) s.40

⁷ Dilek Hattatoğlu (2001); "Ev eksenli çalışma stratejileri: Kadın özgürleşmesi açısından bir tartışma "adlı makale; yerli bir feminizme doğru adlı

kitap; Yayına Hazırlayanlar; Aynur İlyasoğlu- Necla Akgökçe s.173

⁸ Tijen Erdut, age, s.40

⁹ Dilek Hattatoğlu (2000/140); "Ev eksenli çalışan Kadınlar ve sosyal örgütlenme, Birikim dergisi, sayı 140, s. 89

¹⁰ Saniye Dedeoğlu (2003); "Ev-Eksenli Yoksulluk: Türkiye'de Kadın Yoksulluğu" Dosya ; Sayı 142, <http://www.evrenselbasim.com/ek/dosya>

¹¹ Muharrem Faiz (1996); "Kültür ve Yabancılaşma" Galerî Kültür Yayınları; s.22

¹² Havva Sonay Barutçu; "Kıbrıs El Sanatları"; s.8

¹³ Muharrem Faiz, age; s.42

¹⁴ age; s.100

¹⁵ age; s.31

¹⁶ age; s.47

Kaynakça

Christia Whichterich (2003); "Küreselleştirilen Kadın, Eşitsizliğin Geleceğinden Raporlar", Çev. T.Taylanç- F. Tayanç, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.

Dilek Hattatoğlu (2000); "Ev eksenli çalışan Kadınlar ve sosyal örgütlenme", Birikim dergisi, sayı 140.

Dilek Hattatoğlu (2001); "Ev eksenli çalışma stratejileri: Kadın özgürleşmesi açısından bir tartışma "adlı makale; yerli bir feminizme doğru adlı kitap; Yayına Hazırlayanlar; Aynur İlyasoğlu- Necla Akgökçe

Gülnur Acar Savran ile Söyleşi, Röportaj:Funda Ekin; "Feminizm Bütün

Ev Eksenli Çalışma ve Lefkara Örneği

Kadınların İsyanı"

Gelecek Dergisi, sayı 29

Havva Sonay Barutçu; "Kıbrıs El Sanatları" dergisi

Muharrem Faiz (1996); "Kültür ve Yabancılaşma" Galerî Kültür Yayınları

Neşe Öztimur (2004); "Küreselleşme sürecinde kapitalizmin stratejik failleri: Kadınlar", Birikim dergisi, sayı 178,

Saniye Dedeoğlu (2003); "Ev-Eksenli Yoksulluk: Türkiye'de Kadın Yoksulluğu" Dosya ; Sayı 142,

<http://www.evrenselbasim.com/ek/dosya>

Tijen Erdut (2005/3); "İşgücü Piyasasında Enformelleşme ve Kadın İşgücü", Çalışma ve Toplum dergisi, s.12

sana doğru gelirken tarih yine çelme attı bana...

çapıtlaşmaya başlamış kemiklerimden balonlar dikip sana doğru bırakırım gökyüzünde yüzün diye...

kaç kum saati?
kaç gün?
kaç ay?

sana gelmek için kaç kilometre uzanabilir bacaklarını ilk kez içen avuçlarım?

geceyi beşikte sallamaktan ayı top gibi sektirmekten ve güneşi sıçmaktan hergün

kabuklaşır dilim küflenir derim ama kokmaz hayallerim

*anın miğferini giydiği nöbet tuttuğu zamanlarda sokaklara düşerim

sokaklara aynalar asılır maraş şehrinden kalma tek tek bakarım aynalara

neden kendi, ipe asılmış bedenini görürüm her defasında?

-ben kıbrısım!
-ada ben miyim?
-sen?
-peki sen kimsin?

*nöbetsiz saatler var mı ki sevda bu sokaklarda?

Halil Karapaşaoğlu

Kıbrıs'ta Kadın Olmak

Nazen Şansal
nazensansal@yahoo.com

Son günlerde, bu sayfayı hazırlayacağımdan ötürü olsa gerek kadınlarla ilgili meselelere daha bir kulak kabartır, duyarlılık gösterir oldum. Ve bu süreçte, Kıbrıs'ın kuzeyinde, genç nüfusun neredeyse tamamının üniversite mezunu olduğu, evlerde kadınların da sözünün geçtiği, çalışma yaşamındaki kişilerin yarısının kadın olduğu, ahlaki ve dinsel baskıların minimum düzeyde görüldüğü bu "cennet vatan"da kadın olmanın hiç de kolay olmadığını bir kez daha gözlemledim. Toplumun size biçtiği kadınlık rollerini benimsiyor ve birtamam yerine getirmeye çalışıyorsanız, tam da kadınca bir deyimle saçınızı süpürge etmeniz gerekeceği için işiniz hiç kolay değil. Yok eğer düşünüyor, sorguluyor ve bu rolleri reddediyorsanız dışlanma ve toplumla temas kuramama gibi sonuçlarla karşılaşacağınızdan işiniz zor. Ortaya karışık yapalım demek de mümkün ama bu kez de özgürlükten beliniz bükülüyor, "klasik bir kadın" olmamak için hayatın her boyutunu sırtanılıyorsunuz. Yine de ayrımcılığa maruz kalıyor, "feminist bayancık" olmaktan öteye gidemiyorsunuz.

Çalışan Kadın Özgür Mü!

Kıbrıs'ın kuzeyinde, bilhassa kentlerdeki kadın nüfusun pek çoğu ev dışında çalışıyor. İş hayatına girmek, kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması, kendine güveninin pekişmesi ve özellikle üretim sürecine katkıda bulunması bakımlarından olumlu olmakla bir-

likte bazı zorlukları da beraberinde getiriyor. Gerek kamu gerekse özel sektörde çalışmakta olan kadınların başat sorunlarından biri, hem ev hem de iş yerindeki sorumlulukları aynı anda üstlenmek. Hele ki anne olan kadınlar için bu yük iki kat daha artıyor. Ve sonuçta kadınların sosyal ve politik ortamlara katılması, sendika, parti, dernek

*Özgür
bir gelecek hayal
eden erkeklerin bilmesi
gerekir ki, yarısının özgür
olmadığı bir toplum
özgür değildir*

gibi örgütlere kendi sorunlarını taşıyarak çözüm üretmesi olanaksız hale geliyor. "Eşitlik" sözcüğünün, en sağcısından en solcusuna kadar herkesin dilinde olduğu bu devirde, teslim etmek gerekir ki, kağıt üzerindeki öte bir eşitlikten söz etmek mümkün değil. İşine mola verdiği kısa anlarda akşama pişirmesi gereken yemeği, evin ihtiyaçlarını en ekonomik şekilde karşılamaya yollarını, çocuğun kreşten alınması gereken saati düşünen, bunlarla ilgili ayarlamaları yapan erkek oldukça azdır. Oysa bu gibi konular kadınların gündelik yaşamlarının bir parçası haline

gelmiştir. Kendisinin ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü kılınmış çalışan bir kadının, tüm bu işleri bir kenara atarak sendikadaki bir toplantıya veyahut bir dernekteki çalışmalara vakit ayırması olanaklı görünmüyor. Dolayısıyla erkeklerin fikri egemenliğinde olan sendika ve diğer örgütler, kadınların sorunlarını ön plana alıp bu konularda baskı oluşturmuyorlar. Örneğin memur ve öğretmen sendikamız, en güçlü oldukları dönemlerde bile

devletten kreş talebinde bulunmayı, bu yönde çalışmalar yapmayı akıl etmemiş ya da gerekli görmemiştir. Bu kısır döngünün kırılma noktası, öncelikle kadınların kabuğunu kırmasına bakmakla birlikte kadın ve erkeğin omuz omuza mücadelesiyle de desteklenmelidir. Özgür bir gelecek hayal eden erkeklerin bilmesi gerekir ki, yarısının özgür olmadığı bir toplum özgür değildir. Kadının özgürleşmesinin yolu, ev ve işyeri arasında sıkışmadan, yaşamın her alanına kadınca müdahale edebilmek, sorunlarına çözüm üretebilmek üzere örgütlü ve aktif mücadeleye katılmaktır.

Gecenin Öteki Yüzü

Yıllarca görmezden gelinen, yokmuş gibi davranılan seks işçileri hakkında, yaygın medya, kendi üslubuyla da olsa bir miktar

8 Mart'ın Tarihçesi Ve Anlamı - EKMEK ve GÜLLER

Sanayi devriminin ardından, patronların bol ve ucuz emek ihtiyacını karşılamak üzere iş hayatına giren kadınlar, 1800'lü yılların ortalarından itibaren daha iyi çalışma koşulları için mücadele etmeye başladılar. **8 Mart 1857**'de New York'taki tekstil ve konfeksiyon işçileri, hak ettikleri ücreti almak ve günde 16 saate varan çalışma saatlerini kısaltmak için greve indiler. Ancak bu grev sonucu 129 kadın işçi yanarak hayatını kaybetti. Çünkü patronlar, grevcilerin dışarıdaki diğer kadınlarla dayanışmasını önlemek için fabrikanın kapılarını kilitlemiş ve kısa bir süre sonra fabrikada sebebi bilinmeyen bir yangın çıkmıştı. Aynı yıllarda tekstil, tütün ve diğer sanayi kollarında çalışan kadınlar mücadeleyi devam ettirdiler ve grev dalgasını sürdürdüler. **8 Mart 1908**'de ise yine ABD'deki kadın işçiler 8 saatlik işgünü, eşit işe eşit ücret, oy hakkı ve çocuk emeği ile ilgili yasaların çıkarılması gibi taleplerle yürüyüşe geçtiler. Bu direnişte de 100'ün üzerinde kadın hayatını kaybetti, yüzlercesi tutuklandı. Ancak kadınlar yılmadı ve Manhattan'da tekstilde çalışan 20.000 işçinin iki ay süren greviden sonra kavgasını verdikleri pek çok hakkı elde ettiler; patronlar kadın işçilerin taleplerini kabul etmek zorunda kaldılar.

1857'deki ilk büyük grevden itibaren tüm bu eylemlerde kadınların şiarı, "**Hem ekme hem de gül istiyoruz!**" idi. Bir asır öncesinden bize miras kalan "ekmek ve güller", kadınların sömürüye karşı kullandığı çok yerinde bir slogandı. Daha iyi yaşam şartları için ekme ve hak ettiğimiz sevginin ve güzelliklerin sembolü olarak güller...

1910 yılında Kopenhag'da toplanan II. Enternasyonal Kadınlar Konferansı'nda Clara Zetkin'in önerisiyle, 8 Mart "Kadınların Uluslararası Dayanışma ve Mücadele Günü" olarak kabul edildi. O tarihten bu yana 8 Mart, dünyanın her yerinde kadınlar tarafından birlik, mücadele ve dayanışma günü olarak kutlanmaktadır.

Geçen yıllar içerisinde 8 Martlarda, dünya kadınları, savaşlara ve sömürüye karşı seslerini yükselttiler, uzun çalışma saatlerinin kısaltılması, iş ve ücrette erkeklerle eşitlik sağlanması, seçme ve seçilme hakkı, serbest kürtaj hakkı, doğum izni gibi taleplerle eylemler yaptılar. Günümüzdeyse sistemin her yönden gelen saldırısı, kavramların içini boşaltarak onları etkisiz hale getirmek şeklinde de karşımıza çıkıyor. Ve 8 Martlar, hanımların çay partilerinde dedikodu yaptığı, yıl boyu kadınlarla ilgili hiçbir çalışması ve talebi olmayan sendikaların karanfil dağıtarak vicdan temizlediği, kadın kotası lafına bile tahammül edemeyen siyasal parti liderlerinin "kutsal analarımız, bacılarımız" diye başlayan beyanatlar verdiği bir güne dönüştürülüyor. Kadınların "ekmek" mücadelesi göz ardı edilip, onlara sadece "gül" reva görülüyor. Oysa hala bizim için 8 Mart'ın özündeki anlam değişmemiştir. Kadınların ezilmesi ve sömürülmesi, bizimki gibi "muassır medeniyet" seviyesine erişmiş toplumlarda bile halen devam etmektedir. İş yaşamında çoğu zaman ayrımcılığa maruz kalan kadınların, ev işleri, çocuk bakımı gibi yeniden üretim alanında görünmez ve karşılıksız emeği söz konusudur. Vaktini ve enerjisini, ailesini bir sonraki güne hazırlamaya harcamak zorunda olan bir kadının özgürleşmesi, sosyal ve politik hayatta özne olması oldukça güçtür. Taciz, tecavüz, para için bedenini satma ve şiddet ülkemizde sıklıkla gündeme gelen sorunlardır. Toplumun en ilerici, en aydın kesimleri dahi erkek egemen kültürün etkisi altındadır.

Kısacası, ekme üstüne ve güller için olan kavgamız devam etmektedir, etmelidir. Kendi yaşam alanlarımızdan başlayarak hemen şimdi ve her gün uğraşmak gerekirken bir yandan da kadının gerçek kurtuluşunun sınıfsız ve sömürsüz bir dünyada mümkün olduğunun bilinciyle sisteme karşı örgütlü mücadeleyi yükseltmek gerekmektedir. ☒

duyarlılık göstermeye başladı. Bir süre önce bir danışmanlık şirketi tarafından yapılan araştırmanın sonuçları, "İnsan Hakları Dramı" başlığıyla gazetelerde yayımlandı ve konunun vehameti gözler önüne serildi. Gerçi pek çok kadın örgütü ve insan hakları kuruluşu varken böyle bir çalışmayı özel bir şirketin yapması da bir hayli manidardır ve kadın örgütlerinin konuya olan ilgisini göstermektedir. Bahsi geçen araştırmaya göre Kıbrıs'ın

kuzeyinde 43 gece kulübü ve 9 pub bulunuyor ve buralarda 336 seks işçisi kadın, "konsomatris" sıfatıyla çalışıyor. Pek çoğu Avrupa'nın en yoksul ülkeleri olan Moldova ve Ukrayna'dan gelen kadınlar, genelde üniversite ya da teknik lise mezunu. Ancak işsizlik ve yoksulluk sebebiyle, bazılarıysa insan kaçakçılığı çetelerinin eline düşerek bizim "cennet ada"ımızda bedenlerini satmak zorunda bırakılıyorlar. Gelir gelmez karantinaya alınmaktan pasaportlarına el konulmasınan, yalnız başına dışarı çıkamamaktan patronlar ve müşteriler tarafından şiddet görmeye kadar insanlık onurunu zedeleyecek onlarca davranışa maruz kalıyorlar. Göz zevkimiz bozulmasın, kentli ahlakımız zarar görmesin diye şehir dışına çıkarılırsalar da tüm bunlar yanı başımızda, hemen her gün önünden geçtiğimiz ışıklı binaların duvarları ardında oluyor. Lafta herkesin toplumsal bir yara olarak gördüğü, Kıbrıs'ın yeni kölelerini aslında kimse görmüyor. Patronları, karhanelerinden elde edecekleri karı düşünürken, devlet, mafya ile arasını bozmamaya ve mümkünse bu işten payına düşen vergiyi almaya bakıyor. Kadın örgütlerinin bazıları "barış" için ona buna mektuplar yazmaktan ya da çay partileri düzenlemekten, bazıları üniversiteli olmanın ağırlığı ile bu ağırlığa yaraşır işlere vakit harcamaktan, bir kısmı ise sınırlı olanaklarıyla ancak kendi bölgesinde çalışmalar yürütmekten ötürü bu konuya eğil(e)miyor. Toplumumuzun nezih erkekleri ve kadınları ise bu "ahlaksız" kadınların adını adeta bir küfür gibi ağızlarına almak istemiyorlar. Ne ilginçtir ki herkesin yakındığı gece kulüplerinin aylık net karı 200 bin YTL civarında! (7 Aralık 2006, Özgül Gürkut, TAK) Kıbrıs'ta kadın olmanın bir yüzü, her türlü çirkinliği ile gecenin öteki yüzüne tekabül ediyor. O halde diğer yüzü de toplumun seks işçilerine bakışını değiştirmek ve asıl suçlunun herşeyi meta haline getiren bu sistem olduğunu deşifre etmek için yazmaktan, çizmekten, uğraşmaktan geçmeli.

Gündelik Kadın Halleri

Kıbrıslı Türkler arasında da aile içi şiddetin olmadığı, Kıbrıs'ın kuzeyinde dayak yiyen kadın varsa da bunun

Kıbrıs'ta kadın olmanın bir yüzü, her türlü çirkinliği ile gecenin öteki yüzüne tekabül ediyorsa, diğer yüzü de toplumun seks işçilerine bakışını değiştirmek ve asıl suçlunun herşeyi meta haline getiren bu sistem olduğunu deşifre etmekten geçmeli.

Anadolu'dan gelen "köylü ve cahil" ailelerde görülebileceği gibi çok yanlış bir inanış söz konusu. (Ki öyle olsa bile konu öneminden bir şey kaybetmez) Çoğu zaman kol kırılır yen içinde kalır düşüncesiyle gün yüzüne çıkmasa da kadın kadına yapılan sohbetlerde, avukatlık ofislerinde ya da trajik gazete haberlerinde ortaya çıkan gerçek o ki Kıbrıslı kadınlar da kocalarından dayak yiyorlar. Ancak çeşitli sebeplerle bu gibi durumlar gizli kalıyor. Nihayetinde, bir tane bile kadın sığınma evi olmayan memleketimizde bu yönde bir talep dahi dile getirilemiyor.

Boşanma oranının, evlenmelerin sayısına yakın olduğu ülkemizde dul kadının namusu, hem ailesi hem de toplum tarafından kontrol altına alınmak isteniyor. Hayatını yalnız idame ettirmek, çocuklarını bir başına büyütme zorunda olan bir kadının nafaka alabilmesi, eninde sonunda erkeğin insafına kalıyor.

Hemen her gün gazetelerde çıkan yarı çıplak kadın fotoğrafları, araba ve benzeri "değerli" ürünlerin tanıtımında kadın bedeninin kullanılması, bizde eksik kalmasın diyerek yerel televizyonlarda da yapılmaya başlanan paparazzi programları, kadının cinsel bir obje olarak görülmesini teşvik ediyor. Aynı medya, istifini hiç bozmadan, taciz ve tecavüz olaylarını tüm bunlardan bağımsızmış gibi ele alıyor.

Onlarca kadının kendi renginde yazmış olduğu gibi Kıbrıs'ta kadın olmayı anlatmanın sonu gelmiyor.

Tüm bu açmazlara rağmen, kadın olmak mücadele demektir, yılmaktır demeli ve içinde yaşadığımız toplumla beraber bir ileri adımı atabilmek üzere yola devam etmeli...☒

Eşe dosta sorduk: "Kıbrıs'ta kadın olmak" sizce ne demek diye...

Kıbrıs'ta kadın olmak, gomuşularla sabah gavesi içmek ve seçimlerde bildiri dağıtmaktır. Dilek Ceylanlı, 40, halkla ilişkiler

Çocuklarının ödevlerini yapmak ve sınav haftalarında

işten izin alıp onlara özet çıkarmaktır. Rezan Fahrioğlu, 30, genetik

"Adam"dan sayılmamaktır.

Hayatını "saçını süpürge" ederek geçirmek demektir. Hayriye Çağnan, 22, doktora öğrencisi

Bence Kıbrıs'ta kadın olmak muhasebe gibi bir şey; her zaman borç ve alacaklarınızı eşitlemek zorundasınız! Havva Yalovalı, 25, muhasebeci

Kıbrısta kadın olmak için önce evlenmek lazımdır. Öbür türlü sü ayıptır, günahtır.

Bence Kıbrıs'ta kadın olmak, ayrımcılığa maruz kalmak ve ikinci plana atılmaktır. Mehveş Beyidoğlu, 30, uluslararası ilişkiler

Kıbrıs'da kadın olmak mı? Ya da olmamak!! Müge Şevketoğlu, 40, arkeolog

Kıbrıs'ta kadın olmak, bir süpermarkette, kadın tezgahlarının tiksinen bakışları arasında, pezevenğin ile birlikte seksi iç çamaşırı seçmektir.

Yaşlı anne, baba, kayınvalide veya kayınpedere bakmak demektir.

Kıbrıs'ta kadın olmak, bekarken "Ne zaman birini bulacaksınız?", nişanlıyken "Ne zaman evleneceksin?", evliyken "ne zaman çocuk doğuracaksınız?", bir çocuk annesiyken "İkincisi ne zaman?" sorularına maruz kalmaktır. Özge Arısal, 30, genetik uzmanı

Hep bir şeyleri beklemektir. Kıbrıs'ta kalıcı barış, huzuru, iş bulamadıkları ya da askerlik yapmak istemedikleri için yurt dışında zorunlu yaşayan çocuklarının ziyaretini...

Serçe parmağı kalınlığında dolma sarabilmektir. Mine Balman, 23, Kayıp Şahıslar Komitesi çalışanı

Kıbrıs'ta kadın olmak, erkek olmaktan daha büyük bir şanstır. Kadınlar, Kıbrıs'ta yasaların kendilerine verdiği hakları kullanmakta isteksiz ve yetersiz kalmaktadırlar. Tülay Göze, 49, sekreter

Kıbrıs'ta kadınsan ve erkek arkadaşınan sinemaya gitiysen ve bir tanıdık da sizi gördüyse kesin ailene "E hade hayırlısı olsun, kızı nişanladınız galiba" deyecektir.

Bence Kıbrıs'ta kadın olmak güzeldir. Televizyonda, diğer ülkelerdeki kadınların durumunu görünce tabii, Kıbrıs'ta kadın olmak güzel. Hatice Özkurt, 56, ev hanımı

Bence Kıbrıs'ta kadın olmak çok güzel olabilir, kendi ülkemizde kendi Kıbrıslı kültürümüzün ağır bastığı bir ortamda yaşayabilseniz. Zehra Kırmızı, 29, turizmci

Her hafta sonu kaynana ziyaretine gitmektir.

Kıbrıs'ta kadın olmak... Kadınlığın en doğru ve keyiflisini Kıbrıs'ta yaşıyorum... İngiltere'de potansiyel kadın olarak doğdum, 70ler, 80ler, tam kadın olacakken, yok öyle birşey, feminizm.. eşitlik derken... ne kadın, ne erkek oldum (bazen ikisini birden)... Kıbrıs'ta kadın oldum, ayıp dediler, herkesin gözünde kız kaldım... Türkiye'ye kadın gittim, 90lar, gözümün içine sokuldu... battı.. rahatsız etti... kadınlığımdan utandım, nefret ettim... 2000ler, Kıbrıs'a döndüm.. kadın ve annemin ahlakından daha aزیyla... d'oya d'oya yaşadım bir yıl, iki yıl... belki üç? Avustralya'ya gittim.. az kaldım, kadımdım - 'cinsiyetsizleştirildim' - döndüm, 'kadınlığı öğrenmem zaman aldı (kim 24 saat kadın ki?)... ve artık buradayım! ...kadınlığının en doğrusunu ve keyiflisini yaşamak için... Oya Akın, 31, psikolog/oyuncu (KTDT & Gibetsu)

Kıbrıs'ta kadınsanız ve araba kullanıyorsanız ve yanınıza bir erkek oturmuşsa, her zaman için "yavaş!", "stoba bas!", "önüne bak!", "hızlı sürme" gibi kızmalarına maruz kalırsınız. Gülbanu Gökbulut, 23, genetik

45 yaşında emekli olup emeklilik ikramiyesini oğluna son model spor bir araba almak için harcamaktır.

Kıbrıs'ta kadın olmak, sosyal statüye bakılmaksızın sosyal alışkanlıklara uyum göstermek zorunda olmaktır. Ve "sosyal uyumsuzluk" olduğu anda asılsız, pervasız eleştirilere maruz kamaktır. Asu Atun, 31, eğitim müdürü

Her gün öğlen ve akşam yemekleri için ne pişireceğini düşünmektir.

Bence Kıbrıs'ta kadın olmak bir ayrıcalıktır. Gaye Eker, 31, muhasebe memuru

Kalabalık yaşamak, kendine ait bir hayatınızın olamaması demektir. Anneniz, babanız, neneniz, dedeniz, amcanız, dayınız, halanız, teyzeniz her zaman her kararınızla ilgili söz hakları olduğunu düşünmektedirler.

Kıbrıs'ta kadın olmak, oğulların doğru eğitimi ile gelecekte daha güzel ve verimli olacak. Özlem Kutalmış, 32, kamu görevlisi☒

